

Все студенты указывают на сходство обоих художников при изображении моря. У Айвазовского: если небо дарует надежду на спасение, то море изображено в темных тонах, пенных волнах, а набирающий смертоносную силу девятый вал заставлял нас ощутить трагичность всей картины.

И все же у зрителей не возникает чувства безысходности при осмыслении положения людей – героев полотна Айвазовского. Шесть изображенных моряков воплощают разное отношение к жизни. Двое из них, изнемогая, пытаются держаться друг за друга и за мачту. Один из моряков держит в руках горящий факел, символизирующий активную жизненную энергию. Обращая внимание на символику картины, студенты говорят о том, что художник хотел передать уверенность в том, что моряки будут спасены.

Подобная работа в рамках курса страноведения позволяет студентам не только совершенствовать знание английского языка, но и способствует их знакомству с культурой и жизнью Великобритании, формированию коммуникативных компетенций у будущих учителей иностранного языка.

Литература

1. Бахор Т.А., Гордиенко Е.В., Кулакова Н.В. и др. Педагогическая практика в подготовке бакалавров педагогического образования в контексте ФГОС: взгляд на проблему // *Современные проблемы науки и образования*. – 2014. – № 5;

2. URL: www.science-education.ru/119-14431 (дата обращения: 21.09.2014).

3. Формирование профессиональных компетенций при подготовке бакалавров педагогического образования: материалы производственной практики (из опыта работы): учеб. пособие. / Под общ. ред. Т.А. Бахор, О.Б. Лобановой. – Красноярск: Сибирский федеральный ун-т, 2014.

Чурсіна Л.В.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФАХОВОЇ МОВИ ПРАВНИКА ЯК ОДНОГО ІЗ СТИЛЬОВИХ РІЗНОВИДІВ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Мова у системі права є підсистемою сучасної загальноживаної французької мови. Ця фахова мова підрозділяється на підмову законодавчого органу, юридичних наук (підмову теоретиків права), підмову актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підмову судових рішень і на підмову працівників (суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів, працівників поліції і жандар-

мерії, консультантів юридичних клінік тощо), що свідчить про те, що ці різновиди фахової мови вживаються у спеціальних сферах професійного спілкування та поточної діяльності юридичних клінік з надання правової допомоги громадянам. Окремі дослідники вирізняють також підмову пересічних громадян і стосується це насамперед простих юридичних фактів у їхньому житті (offre – оферта «пропозиція укласти певний договір цивільно-правового характеру», promesse de vente «запродаж» тощо) [9, с.34]. Попередній огляд вітчизняних і зарубіжних лінгвістичних студій з означеного питання визначає правомірність вирізняти мову права і правничу мову як стильові різновиди сучасної загальноживаної французької мови [1-9]. При цьому мова права трактується як «мова державно-владного регулювання», нею формулюють джерела права, зокрема правові норми, та акти застосування права, до яких можна віднести як судові рішення, так і рішення адміністративних органів влади [1].

Правнича мова лежить у площині мовленнєвої практики і забезпечує процес ділового спілкування. Законодавці, вчені-юристи, судді та інші галузеві представники цієї професії мають власний професійний соціолект, зрозумілий доволі вузькому колу, хоча певний пласт юридичної термінології є пересічним і ним оперують фахівці будь-яких юридичних професій. З поширенням правової культури серед населення, а також вирішення конфліктів цивілізованим шляхом (досудове примирення за обопільною згодою сторін; медіація; у разі недосягнення згоди між сторонами конфлікту, останньою інстанцією стає звернення до суду), суто юридичні формулювання стають доступнішими і для громадян.

Слід ураховувати і той факт, що жанрові різновиди мови права і правничої мови мають усну і письмову форми, до того ж остання має дещо архаїчну, «застиглу» форму і менш підлягає еволюційним зрушенням. З огляду на останні дискусії у суспільстві і прагнення до спрощення, більшої ясності і зрозумілості юридичної фахової мови для пересічних громадян, зазначимо, що усні формулювання все частіше стають надбанням письмових джерел. Процес цей не може бути швидкоплинним, оскільки певний консерватизм у законодавчій практиці і технічний характер мови права, яка одночасно є ще й «мовою про право» (Вроблевські), тобто мета-мовою теоретиків права, що також виражається в її лексиці, її синтаксичних зворотах й особливо в її аргументативній основі, переважає на всіх рівнях. Мова права необхідна для конструювання і розуміння права як системного утворення у ході регулювання суспільних відносин. Вона слугує інструментом для опису юридичних понять, правових відносин, законодавчої бази, галузей права, тлумачення законів і законопроектів, судової практики, рішення проблем юридичного характеру у сфері правової доктрини тощо. Об'єктом юридичної референції стає не лише реальність в юридичному аспекті, але ще й особлива дискурсивна конструкція, яка в судженнях теоретиків права є особливим способом юридичної аргументації [7, с. 88].

Комунікативна ситуація в мові права, як мові законодавчих і провладних структур, зумовлюється тим фактом, що той, хто висловлюється, робить це від

імені відповідної установи, він абстрагується як суб'єкт висловлення, бо є уповноваженим уособлювати колективного автора, який йому делегував повноваження речника [7, с. 85]. Це так звана суб'єктивно-авторська відстороненість (термін Н.В. Артикуці), що характеризується узагальненістю і знеособленістю викладу тексту закону, рішення суду тощо.

Правнича мова відтворює реальність через юридичну призму і має особливу дискурсивну конструкцію. Кожний із її різновидів має власну специфіку стосовно вживання лексики, граматичних структур і синтаксичних конструкцій, вибору слів-конекторів у побудові аргументації тощо. Так, підмова суддів характеризується необхідністю ствердження, вона націлена на доведення, свідчення, переконання, тобто аргументацію вагомості наданих фактів і висловлених мотивів учасниками судового процесу [7, с. 88]. Це стосується також правил і критеріїв, стилю формулювання судових рішень. У судовій комунікації «як різновиді інституціонального спілкування переважають тенденції до стандартизації, уніфікації й умовності» [2, с.36]. Це жорстко обмежує вибір мовних засобів у ході укладання текстів судових рішень і визначає специфіку їх вживання. Переважають повтори одних і тих же мовних зворотів і синтаксичних конструкцій, що суттєво обмежує вибір мовленнєвого інвентаря. Разом з тим, такі лексичні і синтаксичні засоби сприяють чіткішій структуризації судових рішень, в яких виділяють:

– MOTIFS de la DÉCISION (ATTENDU QUE.../ ATTENDU QUE...);

– DISPOSITIF (PAR CES MOTIFS (Jugement: CONDAMNE MADAME X À PAYER À MONSIEUR Y UNE SOMME DE ...EUROS).

В українському праві у структурі судового рішення виокремлюють ще вступну частину, описову частину, а вже потім мотивувальну і резолютивну частини. Чітко фіксована закріпленість певного змісту за кожною частиною судового рішення не може не відображатися на виборі тих чи інших мовних засобів, зокрема на виборі номінацій на позначення певних учасників судового процесу [2, с.37].

Правнича мова виокремлюється насамперед сферою і специфікою вживання, оскільки правила творення слів, їхні морфологічні ознаки та синтаксичні функції є незмінними для мовця. Попри розмовний характер вона не сприймається вільно носіями мови, які не є юристами. Для іноземців, що вивчають іноземну юридичну мову, вільне оволодіння цією підсистемою мови становить ще більші труднощі. Виявляється це не лише в мовних і мовленнєвих чинниках (оволодіння загальною французькою мовою передуює оволодінню французькою юридичною мовою, опора на міцні знання системи національного права), але й позамовних, зокрема культурологічних, оскільки існують розбіжності в правових системах. Недостатній рівень знань з загальнонавчаної французької мови стає на заваді якісному оволодінню основами французької юридичної мови. Недоосвоєння і незрозуміння національної системи права неуможливають адекватне сприйняття й зіставлення французької системи права з українською.

Підсистема правничої мови має кодовий характер, що виявляється у специфічних контекстних значеннях загальнонавчених слів, спеціальних слів і термінів,

їхніх валентних характеристиках, тобто особливостях сполучуваності цих слів з іншими, що суттєво ускладнює вживання цих слів мовцями – не юристами та тими, хто вивчає французьку юридичну мову як іноземну. Функціональний потенціал узуальної словосполучуваності також належить урахувати.

Наведемо яскравий приклад, цитуючи висловлювання Жана-П'єра Гріделя, в якому він уживає юридичні терміни із жаргону суддів і нотаріусів: «Exposez gravement, devant des personnes non averties, que *la grosse est une expédition particulière de la minute*, et l'auditoire se demandera quel est l'établissement psychiatrique le plus adapté à votre cas». Іменник «grosse» є відприкметниковим іменником і в сучасній французькій мові співпадає за формою з прикметником «grosse» у жіночому роді однини, що ускладнює його сприйняття навіть носіями французької мови. Цей термін має свою історію виникнення. Раніше секретарі суду виписували копії судових рішень від руки й оскільки їм платили за наявну кількість сторінок, вони це робили великими друкованими літерами «en gros caractères», щоб отримати відповідно більшу платню з клієнта. Натомість рукописний оригінал, що зберігався у суді, був написаний маленькими літерами «en menus caractères», що зменшувало обсяг документа і в такий спосіб давало можливість зекономити місце в архіві. Expédition «направлення» походить від дієслова expédier «направляти», однак у переносному значенні воно означає «посвідчену копію документу без виконавчого припису». Процитоване висловлювання у перекладі на українську мову буде сприйматися більш адекватно і менш заульовано, ніж це сприймається пересічними французами рідною для них мовою: пор.: «Розповідайте з серйозним виглядом для непосвячених осіб, що копія судового рішення з виконавчим надписом (*«grosse»*) є особливою формою посвідченої копії (*«expédition»*) відповідного документа в оригіналі (*«minute»*), й аудиторія слухачів питає, який із психіатричних закладів найбільш підходить у вашому випадку!» [6, с.23]. Однак і для українців юридична лексика із жаргону правників створює певний бар'єр на шляху адекватного сприйняття і розуміння: «провадження справи» – ведення справи; «тягар доказування» – обов'язок надання доказів; «дактилограма» – відбитки пальців рук; «ініціатор злочину» – підбурювач або безпосередній організатор злочину тощо.

Особлива фразеологія французької юридичної мови вирізняється насамперед на рівні лексики. До юридичного вокабуляру входять не лише прості за формою і значенням юридичні терміни, але й так звані юридичні колокації (регулярні узуальні словосполучення, що займають проміжне місце між вільними словосполученнями й ідіомами), фразеологізми (семантично нерозкладні ідіоми), фразеологічні вирази – юридичні силіогізми. Певна кількість слів із загальнонавчаної мови може набувати специфічних співзначень юридичного характеру у різних юридичних контекстах, що для непосвідченої особи складно вирізнити на тлі міцно нею засвоєних звичних значень простих лексем, якими вона свідомо і вільно оперує у буденних комунікативних ситуаціях.

Морфологічні і синтаксичні характеристики французької юридичної мови є такими, як і в загальноживаній мові. Широко використовується інвентар граматико-синтаксичних засобів, властивих загальноживаній мові. Відмінності виявляються в різного роду обмеженнях:

1) обмежене використання двокомпонентних речень на користь багатоконпонентних, поширених підрядних і сурядних речень, що характерно для розгорнутих форм мислення і трактування певних юридичних понять;

2) на морфологічному рівні спостерігається обмежений вибір граматичних конструкцій, натомість уживані конструкції є правильної форми, відхилення від норми не допускаються;

3) переважаюча знесобленість юридичних текстів, що досягається широким уживанням безособових зворотів;

4) термінологічна лексика є контекстно дібраною, двозначності термінів уникають;

5) французькі юридичні терміни, з огляду на властиву їм полісемічність саме у французькій мові, є неживим сегментом без актуалізації у тексті;

6) синонімічні ряди не є взаємозамінними;

7) наявна порівняно незначна кількість простих за формою термінів, оскільки переважають термінологічні синтагми, що дозволяють уточнити поняття простого терміну, «передати родові концептуальне поняття і відтінити його видові додаткові або суміжні поняття, які не уявляється можливим передати одним терміном» [9, с.60]

8) у невірних словосполучах сполучуваність слів обмежена (юридичні колокації містять базовий термін, що обирається за значенням, а вибір іншого або інших компонентів залежить семантично і синтаксично від стрижневого терміну);

9) мова юридичних документів є стандартизованою і має архаїчний характер, оскільки в ній дотримуються формальностей, що не порушуються впродовж досить тривалого часу;

10) лексичні кліше, властиві розмовній юридичній мові, не можуть бути жодним чином використані у письмовій юридичній мові.

Характерною рисою юридичної мови є також так звана «лексична зустрічаємість термінів» (cooccurrence lexicale), тобто вживання в одному контексті юридичних термінів, що морфологічно і синтаксично можуть бути незалежними, однак семантично є поєднаними. Знання правил уживання відповідних термінів у спеціальних юридичних комунікативних ситуаціях є запорукою стилістичної грамотності правника. Опанувати нормами лексичної сполучуваності юридичних термінів можливо лише за умови опрацювання значної кількості різнопланової і багатогалузевої юридичної літератури.

У підсумку зазначимо, що мову права належить сприймати як спосіб формування юридичних документів у письмовій редакції (закони, тексти конституцій, нормативно-правові акти, кодекси, доктринальні дослідження тощо). Правнична мова є мовою, якою послуговуються фахівці з різних галузей права для

того, щоб «говорити про право» в усній і письмовій формах. Пересічні громадяни послуговуються цією мовою у разі встановлення взаємовідносин з іншими особами, що урегульовуються простими правовими актами.

У сучасному французькому соціумі все більше опікуються проблемою спрощення офіційної французької юридичної мови і її максимального наближення до споживачів юридичних послуг.

Література:

1. Артикуца Н.В. Мова права у її функціональних різновидах / Н.В. Артикуца // Сьогодення українського мовного середовища / АПН України, Ін-т вищої освіти, Від. теорії та методології гуманітної освіти ; [упоряд. Мороз Л. З.]. – К. : [Кіровоград. вид-во], 2008. – С. 23-32.

2. Арышева А.Ю., Катышев П.А. Коллокации истца и ответчика в текстах судебных решений // Когнитивные факторы взаимодействия фразеологии со смежными дисциплинами: сб. науч. трудов по итогам III Международной научной конференции (Белгород, 19-21 марта 2013 года /отв. Ред. Проф. Н.Ф. Алефиренко. – Белгород: ИД «Белгород» НИУ «БелГУ», 2013. – С. 36-40.

3. Зархіна, С. Е. Мова права як предмет філософсько-логічного аналізу (історичний аспект) [Текст] : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 Філософія права / С. Е. Зархіна. – Х. : Б. в., 2005. – 20 с.

4. Шепелев А. Н. Язык права как самостоятельный функциональный стиль [Текст]: Автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 Теория и история права и государства/ А.Н. Шепелев. -Нижний Новгород, 2002. -23 с.

6. Gridel J-P. Introduction au droit et au droit français. Paris: Dalloz, 1994.-806 p.

7. Damette E. Didactique du français juridique: Français langue étrangère à visée // Режим доступу: <http://www.youscribe.com/catalogue/livres/ressources-professionnelles/efficacite-professionnelle/didactique-du-francais-juridique-181828>

8. Lebarbé Th. Langue du droit, multiplicité des approches, multiplicité des disciplines // Режим доступу: <http://lidil.revues.org/2775>

9. Peshkov Kira. Le discours juridique en russe et en français : une approche typologique. // Режим доступу: tel.archives-ouvertes.fr/docs/00/99/70/16/.../These_PESHKOV_Kira.pdf